

*Микола Жолтані,
здобувач кафедри
кримінального права
Класичного приватного університету*

УДК 343.8:343.2

Каяття як шлях до успішної ресоціалізації

Кожна людина в особливі хвилини пошуку відповіді на митарства своєї душі кається перед Творцем за вчинене зло. Коли все в нашому житті налагоджується, то більшість із нас забуває про свої пошуки відповіді на далеко непрості питання нашого буття. Повертаємось ми здебільшого знову до роздумів про свої земні кроки лише в хвилини нових випробувань.

Дійсно, не випадково твердить народна мудрість: «Як тривога, так і до Бога!». Особливого життєвого сенсу набуває каяття, коли людина, в силу самих різних морально-правових причин потрапила в місце позбавлення волі. Як тут не згадати ще одне висловлювання мудреців: «Від тюрми та суми – не зарікайся».

Зразу ж зазначимо, що категорія «каяття» знаходиться в одному синонімічному ряді із поняттям «щирість». Отже, можна говорити про здійснення каяття лише за умови щирого налаштування на нього нашої душі.

Дійсно, молодій людині, яка лише стала на перший щабель в пізнанні своєї пастирської місії складно висловлювати судження стосовно

тих понять, з котрими ніколи не доводилося пересікатися по життю.

Але коли, на думку В. Козловського «...починаєш замислюватися, про місце позбавлення волі, перше що спадає на думку – це довічне ув'язнення. Кожен з нас щоденно вирішує якісь проблеми, ставить перед собою цілі, намагається йти до поставленої мети, іншими словами – життя сповнене надією. Навіть не можу припустити, що відбувається в душі людини в ту хвилину, коли вона чує вирок: «Довічне ув'язнення». Від цих слів стає моторошно. Для такої людини, поняття надії стає пустим і здавалося б все, що буде далі, уже не має ніякого сенсу: гірше уже не буде, та й краще також. Але ж життя на цьому не припиняється, потрібно якось жити далі. Де взяти сили, щоб змиритися з своєю безвихіддю?

Зазначимо, що в смислового сенсі дефініція «пенітенціарія» інтерпретується як «каяття». Отже, каяття набуває визначального, системоутворюючого поняття в реалізації самої мети діяльності пенітенціарної установи – ресоціалізації засудженого.

Осмилення даного явища людського буття вимагає консолідації зусиль богословів, філософів, юристів, психологів, педагогів і представників дотичних людинознавчих сфер.

У православному богослові дещо розрізняються поняття «каяття» і «покаяння». Каяття – це розкаяння людини у своїх діях, усвідомлення нею своєї помилки, її причини, та щирі жалі і скорбота стосовно вчиненого гріха. Покаяння ж – це не лише розкаяння і визнання своєї помилки, але також і неодмінне бажання виправити своє життя, змінити його на краще, богоугодне [4].

Таким чином, замало лише каяття, необхідне ще й покаяння. До речі, грецьке слово «метанойя» («покаяння»), означає «зміна свідомості». Тобто, каяття – це лише старт, далі ж починається труд покаяння – змінення свого життя на протилежне гріху.

«Злочин і кара», – так у побутовому житті ми усвідомлюємо завдання пенітенціарної системи. Намагаючись поєднати зусилля Церкви та пенітенціарної системи у ресоціалізації засудженого, ми знаходимо точку дотику у терміні «гріх». Проте слід зауважити, що гріх, це не лише злочин. За вченням святих отців, це ще й хвороба. Так само як наркоман, наприклад, водночас і злочинець, і хворий. Тому ув'язненого/грішника необхідно не лише карати, але й лікувати. І лікувати не тіло, а душу. Завдання, можливо, виходить за межі компетенції в'язниці, тому тут і необхідна діяльна співпраця з Церквою.

«Гріх», у перекладі з грецької, означає «помилка», «промах мимо цілі». Гріх – це коли у людини починає двоїтися в очах, коли добро і зло для неї здаються рівнозначними, однаково можливими. Те, що людина власне потрапляє у ситуацію вибору – вкрасти чи ні, вбити чи не вбити – говорить про духовну сліпоту, запаморочення.

Можливо, нам здається, що гріх – справа особистого внутрішнього життя людини, тоді як злочин стосу-

ється зовнішніх відносин в суспільстві. Однак це не так. Гріх вносить розлад не лише у стосунки між Богом і людиною, але й у відносини між самими людьми. І в цьому ми переконуємося на практиці мало не щодня [2].

Про природу гріха можна розмірковувати довго, але, як бачимо, він стає причиною злочину. Тому, щоб боротися з ним, необхідно викорінювати гріх. Цьому завданню і покликана служити Церква. І звичайно задля цього необхідно поєднувати зусилля з державою. А викорінюючи гріх, ми боремося не лише зі злочином, але й відновлюємо стосунки між самими людьми, що є основою ресоціалізації.

Тепер повернемося до самого покаяння. В системі охорони правопорядку, слідство спочатку встановлює винуватість людини, потім суд виносить відповідне злочину покарання, і далі злочинець відбуває його. І хоча гріх співзвучний поняттю злочин, все ж таки у церковному таїнстві Покаяння ми спостерігаємо іншу модель.

Спочатку людина, яка мучиться докорами сумління, усвідомлює своє гріховність, щиро жаліє про скоєні вчинки і вирішує більше не повертатися до гріха. Наступним кроком є сповідь – визнання своїх гріхів перед Богом і священиком, який з'ясує міру гріха, наставляє людину і встановлює епитимію. Виконання ж епитимії (або покути) – це не покарання, а духовні ліки, які допомагають людині позбутися духовної хвороби. Це і відповідне молитовне правило, і читання духовної літератури, і фізичні вправи (піст, поклони тощо), і набуття чеснот, протилежних гріху. Як бачимо, тут підкреслена добровільність людини, що є запорукою успіху, та поєднання духовного і тілесного. Крім того, в таїнстві Покаяння за зміною розуму відбувається зміна серця. Священик просить у Бога благодатної допомоги людині у подоланні гріха і підтримки на шляху виправлення [4].

Звичайно, для усвідомлення гріха і належного покаяння необхідна роз'яснювальна робота – бесіда, проповідь, а також можливість відправлення богослужінь. Тому слід визнати, що для ефективності ресоціалізації присутність священика у місцях позбавлення волі вкрай необхідна.

Принагідно наголосимо, що визначна роль в новаторських дослідженнях філософсько-правових засад теорії та практики пенітенціарії належить відомому вченому-пенітенціаристу Георгію Опанасовичу Радову [1].

Засвоєння знань соціальної роботи Церкви сприяє пізнанню арсеналу практичних умінь взаємодії з людиною, яка потребує наставницької допомоги. Вивчення пастирської психології сприяє пізнанню внутрішнього світу душі.

«У в'язниці був, і ви прийшли до Мене». Ці слова Ісуса Христа дають обґрунтування пастирському служінню, як одному із важливих напрямів діяльності Церкви. Діяльність священика в пенітенціарному закладі може принести особливий духовний результат, бо лише він відчуває, що засуджений підходить до нього внут-

рішньо пригніченим, а йде зовсім іншим. У нього з'являється світло в очах і посмішка на обличчі. У такі хвилини кожен пастир відчуває, що Господь приймає їхнє каяття і вказує на дорогу покаяння» [3].

Таким чином, робота релігійних конфесій з ув'язненими має багатовікову історію і починається з перших сторічч нашої ери. Найбільш значний внесок в цю справу зробили саме християнські конфесії, які постійно проводили і проводять не тільки душпастирську, але й соціальну роботу із засудженими. На території України це насамперед православні, римо-катастро-католики, а також протестанти.

Найбільш регулярно відвідують засуджених представники протестантських конфесій, які роблять це у зручний для засуджених час, охоплюючи своїми заходами більше засуджених, ніж інші конфесії. Соціальні заходи протестантів досить різноманітні: надання гуманітарної допомоги, можливість працевлаштування після звільнення, перспектива пройти курс лікування від алкоголізму або наркоманії у реабілітаційному центрі, чого не мають інші конфесії.

Список використаних джерел

1. *Радов Г.* Пенітенціарна ідея: думки на тему / Г. Радов. – К.: МП «Леся», 1997. – 288 с.
2. *Соціальна адаптація осіб, звільнених від покарання* / під ред. О. В. Беци. – Київ, 2008. – 118 с.
3. *Особливості соціальної роботи релігійних конфесій із засудженими до позбавлення волі* // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Збірник статей / За заг. ред. С. Д. Максименка. Випуск 20(23). – К., 2008. – С.198-206.
4. *Жолтані М. І.* Співробітництво Української православної церкви та Державної пенітенціарної служби України / М. І. Жолтані // Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 13-14 жовтня 2017 р.) / Центр правових наукових досліджень. – К.: Центр прав.наук. досл, 2017. – С.125-128.

Жолтані М. І. Каяття як шлях до успішної ресоціалізації

Стаття присвячена дослідженню ролі православних цінностей у процесі ресоціалізації засуджених та права на віросповідання. Визначено, що в нашому, традиційно православному, суспільстві православні цінності мають значний потенціал, який

дозволяє засудженим реінтегруватися у суспільство шляхом інтеріоризації цих цінностей та стати на шлях каяття.

Ключові слова: православні цінності, ресоціалізація, засуджені, віросповідання, каяття.

Жолтани Н. И. Раскаивание как путь к успешной ресоциализации

Статья посвящена исследованию роли православных ценностей в процессе ресоциализации осужденных и вероисповеданию. В нашем, традиционно православном, обществе православные ценности имеют значительный потенциал, позволяющий осужденным реинтегрироваться в общество путём интегрирования этих ценностей.

Ключевые слова: православные ценности, ресоциализация, осужденные, вероисповедание, покаяние.

Zholtani N. Repentance as a path to successful socialization

By resumes article is dedicated to a study of the role of orthodox values in the process of socialization of condemn-recidivists. In our, traditionally orthodox, society orthodox values have the significant potential, which makes possible for those condemned to resocialization into the society by the way of the interiorization of these values. The results of studies testify that in orthodox those condemned the orthodox values predominate, and in unbelieving those condemned - values of criminal subculture.

Key words: orthodox values, resocialization, condemn, virospovsdannya, kayattya.